

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Angola – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Angola har ratificerat de flesta centrala FN-konventioner om de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna garanteras också i många fall i konstitutionen och i den nationella lagstiftningen. Det brister emellertid i tillämpningen, bland annat på grund av otillräckliga resurser och ett bristfälligt institutionellt ramverk.

João Manuel Gonçalves Lourenço efterträdde i september 2017 José Eduardo dos Santos som president i Angola. Dos Santos hade då suttit vid makten i 38 år. Ledarskiftet innebar en ny fas i landets demokratiska utveckling. Utmaningarna för Lourenço under de första två åren har varit stora; arbetslösheten har ökat och inflation är hög. Regeringen har utlovat och påbörjat ett arbete med att genomföra kommunala val med början 2020.

En nationell strategi för de mänskliga rättigheterna lanserades under 2018. I januari 2019 revideras den 133 år gamla strafflagen vilket bland annat har inneburit att samkönade relationer har avkriminaliserats, abort har – under vissa omständigheter – blivit lagligt och skyddet för barns rättigheter har stärkts. Dessutom har könsstympning, sexuella övergrepp – inklusive våldtäkt och sexuella övergrepp mot barn – kriminaliserats, liksom avsiktligt spridande av hiv.

Myndigheter och domstolar prioriterar kampen mot korruption. En nationell strategi mot korruption antogs i början av mandatperioden.

Korruptionen är utbredd på alla nivåer i såväl privat som offentlig sektor. Flera högt uppsatta politiker och tjänstemän från den förra regeringen har fått lämna sina poster.

Yttrande- och pressfriheten har långsamt förbättrats och det demokratiska utrymmet för människorättsförsvarare, politiska aktivister och andra viktiga aktörer, som exempelvis advokater, har ökat. Det förekommer dock att journalister som täcker oppositionens verksamhet utsätts för trakasserier, hot och gripanden. Civilsamhällesorganisationer tillåts verka i Angola och har under senare tid fått större utrymme.

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer fortsatt, liksom övervåld av polis och säkerhetsstyrkor i samband med demonstrationer och gripanden. Det har dock skett en förbättring i detta avseende sedan 2017. Straffriheten är fortfarande utbredd. Rättssystemet är ineffektivt och underdimensionerat och politiskt inflytande påverkar rättsväsendets oberoende. Tillgången till hälso- och sjukvård är begränsad för en stor andel av befolkningen och barnadödligheten är hög. Utbildning är gratis och obligatorisk till och med sjätte klass. Förbättringar i skolundervisningen har skett, även om problemen med brist på skolor och lärare fortgår. Kvinnor diskrimineras, till exempel avseende tillgång till utbildning och arbete. Våld mot kvinnor är vanligt förekommande.

En ekonomisk kris har pågått i landet sedan 2015, vilket inneburit åtstramningar som – åtminstone på kort sikt – försämrat de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Personer som lever i fattigdom har utsatts för hårda prövningar, vilket bland annat varit tydligt i södra Angola som drabbats av torka och undernäring.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Angolas konstitution från 2010 och annan lagstiftning föreskriver ett oberoende och opartiskt rättsväsende. Institutionella svagheter som brist på domstolar, utbildad personal och politiska påtryckningar inom rättsväsendet är emellertid stora utmaningar som begränsar oberoendet. Presidenten utser domare till Högsta förvaltningsdomstolen och Högsta domstolen samt chefen för Riksrevisionen. Angola är placerat på plats 111 av 126 länder i *World Justice Projects* rättsstatsindex.

Majoriteten av Angolas urbana befolkning har tillgång till det formella rättsväsendet. I avlägsna delar av landet förekommer det att tvister hänskjuts till en ”soba”, en lokal stamhövding eller byäldste, som avgör ärenden på grundval av sedvanerätt. Lagen förbjuder korruption, men trots det är korruptionen utbredd på alla nivåer i såväl privat som offentlig sektor. En märkbar förbättring – från låga nivåer – kan skönjas, vilket har sitt ursprung i den nya presidentens och regeringens åtgärder mot korruption. Insatserna har fått betydande uppmärksamhet, då regeringen angripit såväl högt uppsatta tidigare politiker som nära familjemedlemmar till den förre presidenten. *Transparency Internationals* korruptionsindex 2018 rankar Angola på plats 165 av 180 länder, vilket innebär en viss förbättring från 2017 då Angola rankades på plats 167.

Rättsliga avgöranden verkställs typiskt sett på ett effektivt sätt; utmaningen är snarast att många rättegångar aldrig kommer till ett domslut, bland annat på grund av bristande bemanning. Myndighetsbeslut kan överklagas.

Rättssäkerhet

År 2015 fanns det 22 lokala domstolar. De flesta av dessa domstolar har varken åklagare eller domare; i stället sköts dessa funktioner av den lokala polisen. Brister på lokal nivå påverkar hela rättssystemet, ända upp till den högsta rättsliga instansen. Korruption, brist på utbildad personal och politiskt inflytande över domstolar påverkar oberoendet i rättssystemet negativt och därmed rättssäkerheten överlag. Det är inte ovanligt att tvistemål, särskilt på landsbygden, avgörs utanför det offentliga rättssystemet enligt informell sedvanerätt. Straffbarhetsåldern i Angola är 16 år. Det finns särskilda militärdomstolar.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffriheten är utbredd, i synnerhet för säkerhetstjänst och företrädare för regeringen. Straffriheten, som förekommer inom alla samhällsklasser, kan kopplas till domstolarnas ineffektivitet, som medför att många mål inte får ett rättsligt avgörande.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Angola är en demokrati; folket utser vart femte år i allmänna val de 220 ledamöterna i den lagstiftande nationalförsamlingen (*Assembleia Nacional*). Ledaren för det största partiet i parlamentsvalen utses till landets president. Konstitutionen ger presidenten långtgående maktbefogenheter. Presidenten är stats- och regeringschef, överbefälhavare och chef för det nationella säkerhetsrådet.

Presidenten har genom det så kallade ministerrådet, som tillkom genom den nya konstitutionen 2010, övertagit en del av den lagstiftande församlingens uppgifter och kan stifta lagar och utfärda dekret samt förordningar. Detta har avsevärt utökat presidentens makt. Presidenten är ordförande i ministerrådet som består av regeringens alla ministrar. En ytterligare politisk rådgivande instans finns – ”Republikanska rådet” – som har 21 medlemmar. I detta råd ingår såväl den sittande som den förre presidenten, talmannen, högste domaren för konstitutionsdomstolen och Högsta domstolen, riksåklagaren, representanter för det styrande politiska partiet och oppositionspartierna, kyrkoorganisationer, vissa ministrar samt representanter för det civila samhället inklusive journalister.

Angola har ett flerpartisystem, där regeringspartiet MPLA (*Movimento Popular de Libertação de Angola*) har en dominerande ställning med 150 mandat i nationalförsamlingen. Partiet har oavbrutet innehaft regeringsmakten och kontrollerat statsapparaten sedan självständigheten 1975. MPLA har dessutom en mycket stark ställning i samhället. Största oppositionspartiet är UNITA (*União Nacional pela Independência Total de Angola*) med 51 mandat. Oppositionspartierna har haft svårt att göra sina röster hörda, men har tagit vissa initiativ till samverkan. En utmaning för oppositionen är att de flesta medier är statsägda och att självcensur tillämpas.

Av de 220 parlamentsledamöterna är 66 kvinnor, motsvarande ungefär 30 procent. Regeringen har 32 ministrar, varav fyra är samordningsministrar, (en är kvinna), och av de 28 övriga ministrarna är tio kvinnor. Under perioden 2012–2017 bestod regeringen till 20,9 procent av kvinnliga ministrar. Det innebär att en förbättring har åstadkommit under

president Lourencos mandatperiod. Två av 18 provinsguvernörer är kvinnor. Antalet kvinnliga parlamentariker har sjunkit från 33 procent år 2012 till 30,5 procent år 2017. Antal kvinnliga guvernörer har ökat från 16,9 procent 2012 till 19,5 procent i 2019, antalet kvinnliga åklagare är 34,4 procent; och bland landets domare har antalet kvinnor ökat från 31 procent 2012 till 38 procent 2019. Även andelen kvinnor på höga tjänster inom den offentliga administrationen har ökat från 30,5 procent år 2012 till 35,5 procent i 2019.

De senaste parlaments- och presidentvalen ägde rum 2017. Valet övervakades av bland annat Afrikanska unionen (AU) och Södra Afrikas utvecklingsgemenskap (SADC), som bedömde att valen, trots vissa brister, genomfördes på ett fritt och rättvist sätt. AU noterade bland annat att oppositionspartierna haft begränsad tillgång till media, som i stor utsträckning är statsägda eller statskontrollerade. Det förekom inga rapporter om våldsamheter i samband med valet. Registrering i röstlängden är obligatorisk för alla medborgare över 18 år och valdeltagandet uppgavs till cirka 63 procent. Delar av oppositionen har framfört kritik – och även drivit process i konstitutionsdomstolen – angående behandlingen av dess kandidater i registreringsprocessen till valen.

Angolas första lokalval, som planerades att äga rum 2015, har upprepade gånger skjutits upp. Formellt är det parlamentet som ska besluta om när lokalval ska hållas, men MPLA har under lång tid varit emot genomförandet av lokalval. Den nya regeringen under president Lourenço har dock påbörjat processen mot kommunalval och regeringens förslag har diskuterats i parlamentet. Valen planeras nu äga rum 2020.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällesorganisationer tillåts verka i Angola och har under senare tid fått större utrymme. För första gången har det civila samhället bjudits in av presidenten till diskussioner och många enskilda organisationer är delaktiga i arbetet med att organisera de kommande kommunalvalen. Byråkrati och resursfrågor försvårar dock arbetet.

Människorättsförsvarare, politiska aktivister, advokater med flera, uppger att de kan verka i Angola, men att statlig övervakning och trakasserier från polis och myndigheter förekommer. I juni 2018 legaliserades Angolas enda organisation som arbetar med hbtq-frågor, *Íris*. I januari 2019 antogs nya strafflagen, vilket bland annat innebär att homosexualitet avkriminaliserades och att diskriminering av personer på grund av sexuell läggning förbjöds.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Såväl konstitutionen som nationell lagstiftning förbjuder tortyr och annan inhuman behandling. Enligt civilsamhällesorganisationen *Freedom House* förekommer uppgifter om tortyr i landets fängelser men samtidigt skriver organisationen i sin senaste rapport att Angola har gjort framsteg. Angola undertecknade FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (UNCAT) 2013 men hade inte ratificerat konventionen per den 30 juni 2019. Den nya strafflagstiftningen föreskriver ett till sex års fängelse för tortyr.

Förhållandena i landets fängelser är svåra. Överbeläggning är ett stort problem liksom bristen på vatten, mat och sjukvård samt förekomsten av våld och korruption. I mars 2019 var nära 25 000 personer i Angola frihetsberövade, varav 11 000 var häktade och nära 14 000 avtjänade straff. Varje dag tillkommer i genomsnitt 100 nya intagna till landets fängelser, medan endast 30–40 interner lämnar. Överbeläggningen är värst i de större städerna. Det finns separata fängelser för kvinnor, där det i allmänhet råder bättre förhållanden eftersom det finns färre kvinnliga interner.

Människohandel förekommer både för sexuella ändamål och för tvångsarbete. Utmaningarna är stora vad gäller människohandel men myndigheter och domstolar gör vissa ansträngningar på området. Dessa ansträngningar inkluderar utredning av flera potentiella människohandelsfall, domar mot fler människohandlare och utbildning av personal för bekämpning av människohandel. Därtill genomförs informationskampanjer. Myndigheterna arbetar också med att förbättra

insamlingen av data om människohandelsbrott, bland annat genom att introducera det södra afrikanska regionala utvecklingssamfundet (SADC) datainsamlingsverktyg.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades i Angola 1992, men hade dessförinnan inte verkställts sedan självständigheten 1975.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Civilsamhällets organisationer har rapporterat om att godtyckliga frihetsberövanden förekommer, främst av människorättsförsvarare och i samband med demonstrationer. Ett fall som uppmärksammats av bland annat FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden är domen mot José Marcus Mavungo hösten 2015. Han dömdes till sex års fängelse för våldsamt upplopp efter att ha deltagit i en demonstration i provinsen Cabinda. I maj 2016 friade Angolas Högsta domstol Mavungo på grund av bristande bevis för de anklagelser som riktats mot honom.

Angolaner kan fritt och utan restriktioner röra och bosätta sig inom landets gränser. Säkerhetskontroller och vägspärrar förekommer emellertid, exempelvis vid infarterna till Luanda. Angolaner har rätt att få pass och kan fritt lämna och återvända till landet. Att skaffa pass och id-kort är dock förenat med omfattande svårigheter; korruption förekommer.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Angola rankas på plats 109 av 180 i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex 2019 (upp från plats 125 år 2017). Yttrande- och pressfrihet är fortfarande kringskuret även om framsteg har skett under president Lourenço. De statsägda medierna rapporterar sällan kritiskt om regeringen och självcensur förekommer.

Kritiska eller granskande artiklar om presidenten förekommer sällan. Lagarna om förtal används ibland för att tysta kritiska röster. Privata radio- och tryckmedier finns i mindre utsträckning och där kritiserar ofta regeringen öppet och hårt. Tillgången till privata mediekällor är dock begränsad utanför huvudstaden, men genom internet har tillgången till

privatägda medier ökat markant, även om vissa delar av landet inte har tillgång till internet. Journalister klagar rutinmässigt på bristen på insyn och kommunikation från regeringen. Journalisten Rafael Marques, som skrev den uppmärksammade boken ”*Blood Diamonds*” om diamantutvinningsindustrin, anklagades för förtal av högt uppsatta militärer och dömdes till villkorlig dom i maj 2015. Det förekommer att journalister som rapporterar om oppositionens verksamhet utsätts för trakasserier, hot och gripanden. Viss förbättring har dock skett under den nya regeringen.

Landets enda rikstäckande dagstidning *Jornal de Angola* är statsägd, liksom samtliga radiokanaler och alla tv-kanaler utom en, TV *Zimbo*. Den senare har utvecklats i en mer pluralistisk riktning genom att utöka exponeringen av oppositionspartier och genom att sända debatter om aktuella samhällsfrågor med deltagare som företräder olika åsiktsinriktningar.

Inga trovärdiga uppgifter finns vad gäller inskränkningar i användandet av internet. Enligt de senaste uppgifterna har närmare 30 procent av angolaterna tillgång till internet. Medborgarna har begränsad tillgång till information från myndigheterna, vilket i sin tur har sitt ursprung i att en stor del av befolkningen är analfabeter. Kvinnor har överlag lägre utbildning än män.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

I konstitutionen garanteras mötes- och föreningsfrihet. Mötesfrihetslagen kräver att myndigheterna underrättas före planerade demonstrationer. Myndigheterna har 24 timmar på sig att komma med invändningar. Demonstrationer avslås i vissa fall utan uppenbar laglig grund. Det förekommer även att myndigheterna inte handlägger ansökningar på föreskrivet sätt, vilket kan bero på undermålig administration och vilket i praktiken ibland tolkas som att demonstrationen kan genomföras, men att den sedan ändå ibland stoppas med övervåld av polis och säkerhetsstyrkor. Godtyckliga frihetsberövanden sker också i samband med demonstrationer.

Personer kan fritt ansluta sig till fackliga, politiska och religiösa organisationer. Den största fackliga organisationen i landet är starkt kopplad till regeringspartiet MPLA.

Religions- och övertygelsefrihet

Enligt religionsfrihetslagen från den 23 januari 2019 är staten sekulär och religions- och samvetsfrihet råder. För att lagligt erkännas måste religiösa församlingar först godkännas av regeringen. För detta krävs att gruppen samlar 100 000 namnunderskrifter från minst tolv av Angolas 18 provinser. Religiösa församlingar måste lämna in dokumentation om sin troslära, organisationsstruktur, ledare och hur länge man varit verksam i landet. Dokumentationen överlämnas till justitie- och människorättsministeriet som ansvarar för att godkänna ansökningar och att registrera religiösa församlingar. Någon ny religiös grupp har inte godkänts sedan 2004.

Det faktum att en religiös församling saknar godkännande från regeringen får inte enligt lag försvåra medlemmarnas möjlighet att utöva sin tro. Däremot kan regeringen upplösa en organisation genom att hävda att den är olaglig, vilket har tillämpats godtyckligt. Ett exempel är när polisen i april 2016 ingrep för att upplösa en religiös grupp, ”*Luz do Mundo*” (Världens ljus), som inte hade godkänts och som regeringen hävdade var samhällsfarlig. Aktionen resulterade i ett stort antal döda, varav 13 civila och nio poliser. Ledaren för gruppen, Kalupeteka, dömdes till 28 års fängelse för mord och försök till mord.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Angola har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. Det nationella fackförbundet *Uniao Nacional de Trabalhadores de Angola* (UNTA) och det internationella organet *International Trade Union Conference* (ITUC) gör regelbundet yttranden om konventionernas efterlevnad som, ibland med ganska lång fördröjning, besvaras av regeringen.

Rätten till arbete slås fast i konstitutionen, men arbetslöshet och undersysselsättning är i praktiken mycket utbredd. Enligt *Trading*

Economics beräknades 29 procent av befolkningen i arbetsför ålder vara arbetslösa i juni 2019.

Diskriminering i arbetslivet på grund av exempelvis kön, hudfärg, religion, politisk åsikt, etnisk tillhörighet är olaglig. Med 2019 års strafflagstiftning är även diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning olaglig och kan ge fängelse upp till två år. Arbetslagstiftningen slår fast att kvinnor fritt har rätt att välja anställning utan diskriminering och med samma rättigheter som män, men i praktiken förekommer diskriminering av kvinnor. Män har bättre karriärmöjligheter, bland annat eftersom föräldrar ofta låter pojkar gå längre i skolan än flickor. En mycket stor andel av de angolanska kvinnorna arbetar i den informella sektorn som hembiträden och gatuförsäljare ("zungueiras").

Angola fick en ny arbetslagstiftning 2015, i vilken det finns detaljerade regler om löner och arbetstider. Det finns även lagstadgade minimilöner, något som gäller i den formella sektorn. Den övervägande delen angolaner arbetar emellertid inom den informella sektorn, till exempel inom jordbruket, som inte omfattas av reglerna.

Barnarbete är olagligt men förekommer, särskilt på landsbygden. I städerna arbetar många barn som gatuförsäljare.

Förhållandena i diamantutvinningsindustrin har uppmärksammats bland annat av journalisten Rafael Marques, med uppgifter om att framförallt det lokala folkslaget Chokwe och kongolesiska migranter utsätts för kränkande behandling av de stora diamantbolagens privata säkerhetstjänster. Det har förekommit uppgifter om mord, tortyr och inhuman behandling, inklusive fall där polis och säkerhetstjänsten varit inblandade. Gästarbetare i diamantindustrin, exempelvis från grannlandet Demokratiska Republiken Kongo, uppges fortsatt utsättas för kränkande behandling av myndigheterna i de diamantrika Lundaprovinserna, men det är ofta svårt att få insyn i förhållandena.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Tillgången till vård är ytterst begränsad för stora grupper i det angolanska samhället. Den ekonomiska krisen som inleddes 2015 har lett till svår

brist på medicin, vaccin och sjukvårdsutrustning. Tillgången till sjukvård är mycket ojämnt fördelad. Samhällets toppskikt reser ofta till Europa eller Sydafrika för vård, medan de som lever i fattigdom, saknar tillgång till basal hälsovård. Korruptionen inom sjukvården är omfattande. För att få behandling på ett allmänt sjukhus krävs oftast att personalen får en summa pengar, även om sjukvården enligt lag ska vara kostnadsfri. Dessutom måste vårdtagaren själv skaffa och bekosta handskar, sprutor, medicin och dylikt som behövs för behandling och vid operationer.

Hälsotillståndet i landet är dåligt, med utbredd barnadödlighet och låg förväntad livslängd. Den förväntade livslängden 2016 var 60 år för män och 65 år för kvinnor. Ett stort antal människor dör varje år i malaria och i slutet av 2015 bröt en gulafeber-epidemi ut i Viana utanför Luanda som krävde mer än 500 dödsoffer. Andelen av befolkningen med hiv uppgår till 2–3 procent.

Abort är enligt den nya strafflagstiftningen från 2019 fortfarande olagligt, med undantag för om fostret är dödfött, om den gravida kvinnans liv är i fara eller om graviditeten är ett resultat av ett sexuellt övergrepp. Kunskapen om preventivmedel är bristfällig i stora grupper av det angolanska samhället och sexualundervisning förekommer inte av religiösa och kulturella skäl.

Brister i mödra- och förlossningsvården är ett stort problem. Enligt Angolas justitieministerium har emellertid tydliga förbättringar skett. År 2018 uppgick mödradödligheten till 357 per 1000 levande födda i jämförelse med 377 år 2017. Barnadödligheten är 68 per 1 000 levande födda år 2018 i jämförelse med 102 under 2013. Angola ligger i bottenskikten av internationell statistik vad gäller såväl födelsetal som barnadödlighet.

Rätten till utbildning

Utbildning är gratis och obligatorisk till och med sjätte klass. Detta gäller dock endast för barn med födelsebevis. Förbättringar i skolundervisningen har skett, även om problemen med brist på skolor och lärare fortgår. År 2015 registrerades enligt ministeriet för mänskliga

rättigheter och medborgare, 740 853 barn i skolan. År 2018 registrerades 784 381 barn.

Inom den grundläggande utbildningen för barn mellan sju och elva år är deltagandegraden 70–85 procent, medan andelen barn mellan 11–15 år som går i skolan är 20–25 procent. Barn i städer går i skola i större utsträckning än barn på landsbygden. Fler pojkar än flickor deltar i undervisning, särskilt på mellanstadiet. Trots att skolan ska vara gratis förekommer avgifter för skolornas drift och underhåll. Korruption förekommer, vilket försvårar för de fattigaste hushållen. En ny hemsida lanserades i början av 2019 där utbildningsmaterial för grundskolan tillgängliggjorts för gratis nedladdning. Detta är något som föräldrar till skolbarn tidigare har behövt införskaffa till egen kostnad.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Inkomstklyftorna är stora i Angola. Enligt en rapport från *Freedom House* 2015 uppges nära hälften av befolkning leva på mindre än 1,25 amerikansk dollar om dagen. Världsbanken uppskattar att 70 procent av befolkningen lever på mindre än två amerikanska dollar om dagen. Bristen på vatten och sanitära missförhållanden bidrar till spridning av sjukdomar och ökad dödlighet.

Rätten till bostad och ett drägligt liv slås fast i konstitutionen, men i realiteten bor många angolaner i kåkstäder (*musseques*), i Luanda med omnejd. Inbördeskriget medförde en hög grad av urbanisering till huvudstaden, då stor inflyttning skedde till Luanda, som nu har drygt åtta miljoner invånare. Det förekommer att myndigheterna river hela kvarter eller stadsdelar för att senare genomföra infrastrukturprojekt såsom shoppingcenter och motorvägar, men också bostäder, så kallad ”*social housing*”. Många människor har därmed blivit hemlösa eller förflyttats till någon avlägsen förort, långt från sin invanda livsmiljö. I samband med tvångsvräkningar, rivningar och protester mot dessa, sätts ofta polis och säkerhetsstyrkor in vilket ibland leder till våldsamma sammandrabbningar.

Angola placerar sig på plats 147 av 189 i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling 2018.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Konstitutionen och annan nationell lagstiftning slår fast jämställdhet mellan kvinnor och män som en mänsklig rättighet. I realiteten är kvinnors möjlighet att åtnjuta de mänskliga rättigheterna begränsad. Även om den nationella lagstiftningen i hög grad fastslår kvinnors rättigheter, tar den traditionella sedvanerätten ofta över till kvinnors nackdel i fråga om äktenskap, arv, äganderätt och vårdnad av barn. Flickor har sämre möjligheter till utbildning och får ofta stanna i hemmet och hjälpa till med hushållet och yngre syskon. Kvinnor har en svagare ställning än män på arbetsmarknaden.

Våld i hemmet är kriminaliserat. Dock saknas fortfarande juridiska verktyg och mekanismer för att kunna tillämpa lagstiftningen på ett adekvat sätt. Sexuellt och könsbaserat våld har statistiskt sett ökat, men ökningen antas ha sitt ursprung i den nya strafflagen och att tidigare brott inte har registrerats. En gemensam rapport från familje-, inrikes- och socialministerierna visade nyligen att det finns en ökning av våld mot kvinnor under de senaste två åren, men att uppföljningen av dessa fall har varit bristfällig. Begränsade utredningsresurser, undermålig kriminalteknisk kapacitet och ett ineffektivt rättssystem förhindrade åtal i de flesta fall.

Den nya strafflagstiftningen från 2019 förbjuder uttryckligen könsstympning, som dock inte är vanligt förekommande i Angola.

Barnets rättigheter

Barn utgör nästan hälften av Angolas befolkning och två tredjedelar av den totala befolkningen är under 24 år. Barnkonventionen har inkorporerats i nationell lagstiftning genom barnlagen från 2012. Nationella institutet för barn (INAC) och det Nationella rådet för barn (CNAC) samordnar och genomför regeringens barn- och familjepolitik. Angola har ett omfattande samarbete med FN:s barnfond Unicef, vars rapporter visar att barnens situation visserligen har förbättrats avsevärt sedan inbördeskrigets slut 2002, till exempel genom att fler barn går i

skolan, men att barnadödligheten, utbildning och hälsovård fortfarande uppvisar allvarliga brister.

En tiondel av alla angolanska barn saknar en eller två föräldrar till följd av inbördeskriget. Föräldralösa barn är särskilt utsatta, liksom de många barn som inte lever med sina biologiska föräldrar och de barn som växer upp i fängelse eller som gatubarn. I och med de senaste årens ekonomiska kris har antalet gatubarn ökat. Även om det finns ett visst lagskydd mot barnarbete tvingas i praktiken barn från familjer som lever i fattigdom, framför allt på landsbygden, till arbete för att bidra till familjens försörjning. Bland flickor är barnäktenskap och tidiga graviditeter ett utbrett problem. Sju procent av alla flickor i åldern 12–14 år har fött sitt första barn och i åldersgruppen 15–18 är siffran 29 procent.

Angola är ett ursprungsland för handel med barn. Barnen hamnar ofta i Sydafrika, Demokratiska republiken Kongo, Namibia och europeiska länder, främst Portugal. All prostitution, inklusive med barn, är olaglig, men barnprostitution förekommer ändå. 2019 års strafflagstiftning har ökat skyddet för barns rättigheter, vilket inkluderar förbud mot barnpornografi och sexuellt utnyttjande av barn, kriminalisering av vägran att ta sitt föräldraansvar samt kriminalisering av barnaga.

Obligatorisk inskrivning för män till landets väpnade styrkor sker vid 18 års ålder. Brott begångna av barn över 16 år lagförs i vanliga domstolar, medan barn under 16 år hänvisas till en särskild domstol i Luanda för minderåriga.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Det finns tre dominerande språkliga grupper: ovimbundo, mbundo och bakongo. Tillsammans utgör de 77 procent av Angolas befolkning och alla tre grupper finns representerade i regeringen.

Sanfolket återfinns i ett flertal länder i södra Afrika, däribland Angola, där de utgör landets äldsta folkslag och utgör uppskattningsvis en promille, eller 25 000 människor, av totalbefolkningen i dag. Sanfolket, som är ett av världens äldsta urfolk och som företrädesvis finns i de södra provinserna Huila, Cunene och Cuando Cuango, lever ofta i extrem

fattigdom, ofta i landområden som ännu har landminor. Analfabetismen är utbredd och beror på att många skolor förstördes under inbördeskriget, brist på födelsebevis samt diskriminering. Dödligheten bland dessa folkgrupper är hög på grund av brist på allmän hälsovård på landsbygden.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Angola har genom 2019 års reviderade strafflagstiftning avskaffat förbudet mot homosexualitet och förbjudit diskriminering på grund av sexuell läggning. Den tidigare formuleringen som kriminaliserade ”onaturligt beteende” är nu borttagen. Inga sådana åtal hade dock väckts sedan Angolas självständighet.

Den nya lagen föreskriver fängelse på upp till två år för den som vägrar anställa en person på grund av dennes sexuella läggning. Civilsamhället är mycket positivt till den nya lagstiftningen, men många hbtq-personer känner fortfarande oro för hur de behandlas i samhället. Det återstår därför att se om och när lagändringen också får god effekt i praktiken.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Angola samarbetar med FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och Internationella migrationsorganisationen (IOM) i flykting- och asylfrågor. Enligt UNHCR finns det för närvarande 80 000 flyktingar i landet. Personer som fastnar i polisens operationer utvisas i regel; det förekommer kritik mot polisens hantering av flyktingar och migranter.

Från Demokratiska republiken Kongo kommer både flyktingar och migranter, de senare kommer för att söka arbete i de diamantrika provinserna Lunda Norte och Lunda Sul. Under 2016 antogs ett presidentdekret som innebär att personer från Liberia, Rwanda och Sierra Leone inte längre kan få flyktingstatus.

I juni 2015 antog Angola en asyllag. Lagen föreskriver att asylsökande ska tas emot i särskilda mottagningscenter. Personer som får flyktingstatus har rätt till sjukvård och utbildning.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Diskriminering av personer med funktionsnedsättning är förbjuden enligt lag. Civilsamhällesorganisationen *Handicap International* uppskattar att det finns en halv miljon människor med olika funktionsnedsättningar i Angola, flera av dessa har skadats av minor och andra spränganordningar under inbördeskriget. Bara cirka 30 procent av dessa har möjlighet att ta del av de tjänster som staten tillhandahåller i form av rehabilitering, skolgång, utbildning och rådgivning. En förklaring är statens ojämna och otillräckliga tilldelning av medel. Socialministeriet försöker bistå personer med minskador, men generellt har personer med funktionsnedsättning svårt att få tillgång till vårdinrättningar, arbete och utbildning. Byggnader i den offentliga förvaltningen som ministerier och sjukhus, liksom allmänna transportmedel, är oftast inte anpassade efter personer med funktionsnedsättning.

Enligt Angolas justitieminister har åtgärder vidtagits för att skydda rättigheterna för cirka 650 000 personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning utsätts för social stigmatisering. Föräldrar undviker till exempel att ta med barn med funktionsnedsättning på bussar och andra allmänna transportmedel.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSTATENS PRINCIPER I ANGOLA

Sverige arbetar, bland annat i FN:s råd för mänskliga rättigheter liksom i bilaterala kontakter för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i Angola. Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Angola. Sveriges ambassad i Luanda deltar i EU-samarbetet med mänskliga rättigheter och arbetar aktivt med att följa människorättsfall. Sverige har inte längre något utvecklingsamarbete med Angola, men ambassaden deltar i EU-delegationens möten för utvecklingsfrågor i Angola, som erhåller medel från Europeiska utvecklingsfonden (EUF), där Sverige är en bidragsgivare. Ett flertal FN-organisationer finns på plats i landet,

däribland FN:s utvecklingsprogram (UNDP), Unicef, och FN:s befolkningsfond (UNFPA).

Den senaste granskningen av Angola i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) ägde rum 2014. Sverige rekommenderade Angola att undersöka påståenden om kränkningar av de mänskliga rättigheterna som säkerhetsstyrkorna anklagas för och se till att förövarna ställs inför rätta, att skydda och främja journalisters yttrandefrihet, att säkerställa ersättning till individer vars mänskliga rättigheter kränkts, samt att upphäva de rådande straffrättsliga lagarna om förtal. Angola noterade den sistnämnda rekommendationen och accepterade resterande rekommendationer.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 1992 och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet undertecknades år 2013 men har inte ratificerats.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1992. Angola är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination, ICERD*) undertecknades år 2013.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW*) ratificerades år 1986. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2007.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other*

Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT) och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr undertecknades år 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2007 respektive år 2005.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2014.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, ICED*) undertecknades år 2014 men har inte ratificerats.

1951 års konvention mot flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet ratificerades år 1981.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) undertecknades år 1998 men har inte ratificerats.

Regionala instrument

Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter (*African Charter on Human and Peoples Rights, ACHPR*) ratificerades år 1990. Tilläggsprotokollet om kvinnors rättigheter ratificerades år 2007.

Afrikanska stadgan om barnens rättigheter och välfärd (*African Charter on the Rights and Welfare of the Child, ACRWC*) ratificerades år 1992.